

BALLA JÓZSEF¹**A határforgalom-ellenőrzés tartalmi változásai 1990-ig****Changes in the border traffic control methodology until 1990****Absztrakt**

A határforgalom nagyságát több tényező is befolyásolhatja. Kiemelt jelentősége van a nemzeti és a nemzetközi politikai viszonyoknak. A határforgalom-ellenőrzés tartalma annak függvényében változhat, hogy milyen kockázatelemzésen alapul a szelektív és differenciált ellenőrzés, esetleg ezen szempontok mellőzésével a totális ellenőrzési mechanizmus az alapvető rendező elv. A határforgalom állampolgársági összetétele, az általuk alkalmazott úti okmányok hamisítás elleni védelme is hatással van az ellenőrzési technológiára. A magasabb szintű védelem, egyszerűbb ellenőrzéssel is párosulhat.

Kulcsszavak: határforgalom, határforgalom-ellenőrzés, biztonság, ellenőrzés tartalma

Abstract

The volume of the border traffic may be influenced by several factors. Internal and international relations may have key relevance. The content of border traffic control may vary depending on whether it is a selective and differentiated control system based on a risk analysis or a full comprehensive border control ignoring all kind of selection criteria. The nationalities subject to control, the security level of travel documents possessed by them shall also influence the methodology used in border traffic control. The high quality protection in documents may demand a more simplified control.

Key words: border traffic, border traffic control, security, elements of control

Doktori étkezezesemet „A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonság-növelő hatása a határ- és közbiztonság alakulására”² címmel írtam 2013-

---

¹ Nemzeti Közszo l gálati Egyetem, Rendészettudományi Kar, Határrendészeti Tanszék, egyetemi docens - National University of Public Service Faculty of Law Enforcement, Border Police Department, Associate professor, E-mail: balla.jozsef@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-6113-5350

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

ban. Az úti okmányok megfelelő szintű hamisítás ellen védelme, illetve az ellenőrzést végző hatóságok oldaláról azok eredetiségének és érvényességének vizsgálata kiemelt jelentőséggel bír mind Magyarország, s ezzel együtt a teljes schengeni térség biztonságára, s az irreguláris migráció³ elleni fellépés meghatározó eleme a határátkelőhelyeken végzett határforgalom-ellenőrzése során. Értekezésemben foglalkoztam az Európai Unió tagállamai által az úti okmányokban alkalmazandó biztonsági elemek áttekintő bemutatásával, mint a schengeni térség biztonságának és belső biztonsági stratégiájának⁴ egyik meghatározó elemével. A terjedelmi korlátok miatt azonban nem tartalmazta az úti okmányok hamisítási módszereinek vizsgálatát és azok tendenciaszerű változásainak elemzését az aktuálisan alkalmazott határforgalom-ellenőrzési technológiák biztonságra gyakorolt hatásának megközelítéséből és a biztonsági elemek „fejlődésének” aspektusából.

A KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, "A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés" című kiemelt projekt, „A jó kormányzást célzó tény-alapú közszolgálat-fejlesztés hatásvizsgálati és kutatási megalapozása” című alprojektjének keretében, az NKE kiválósági programban/Egyed István Posztdoktori Programban az „Az úti okmányok hamisítási módszereinek és a határforgalom-ellenőrzési technológiák ok-okozati összefüggéseinek vizsgálata 1989-2016 között” címmel végzett kutatásom keretében az alábbi célt határoztam meg:

- 2016-ig megvizsgálni Magyarországon a határforgalom-ellenőrzés során alkalmazott ellenőrzési technológiákat – a szelektív és differenciált ellenőrzési mechanizmusok keretében – az ellenőrzött személyek számát, állampolgársági összetételét és az alkalmazott úti okmányok hamisítási módszereit – számszerűsített adatait;
- kiemelt, stratégiai céloom, hogy az utasforgalom állampolgársági összetételét a felhasznált úti okmányok hamisítási arányait és módszereit, valamint az alkalmazott határforgalom-ellenőrzési technológiát ok-okozati összefüggéseiben vizsgáljam, mivel a hipotézisem az, hogy az ellenőrzési tartalmi elemeinek módosítása jelentős hatással van a hamisfelfedések számára és összetételére, illetve magára az ellenőrzések számára, amelyek olyan tartalommal bírnak, hogy biztosítsák a felfedés lehetőségét. Nem elegendő a biztonsági elemekkel megfelelő szinten védett úti okmányok alkalmazása, ha az ellenőrzési technológia nem teszi szükségessé azok vizsgálatát, illetve nem képes azok vizsgálatára;
- speciális és sajátos céloom, hogy a megjelölt időintervallumot a választott téma vonatkozásában egy rendszerező műben hagyományozzam az utókorra és biztosít-

² Balla József: A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonságnövelő hatása a határ- és közbiztonság alakulására, Doktori (PhD) értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2013., - p. 172.

³ Hautzinger Zoltán (2015): Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai, Migráció és rendészet, in.: Hautzinger Zoltán (szerk.), Budapest, - p. 49–26.

Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban, AndAnn, Budapest, - p. 183.

⁴ Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, Az európai biztonsági modell felé, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010., ISBN 978-92-824-2685-2

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

sak a téma iránt elkötelezet kutatóknak egy olyan tudományos értékű alkotást, amelyre alapműként tekinthetnek, mivel a témában még nem volt ilyen jellegű kutatás. Ezen túlmenően az oktatásban is hiánypótló produktumot képviselhet a kutatás eredménye, mert nincs írott formája a témának;

- személyes célom, hogy a doktori értekezésemben megfogalmazott kutatás folytatását elvégezhessem és az értekezéssel együtt a téma teljességre törekvő vizsgálatát befejezhessem.

A kutatás jelentőségét és előre mutató hatását, az úti okmányok hamisítási tendenciáinak elemzése és összehasonlítása adja, amelyek alkalmasak a várható hamisításokkal összefüggő következtetések megfogalmazására is. Választ kaphatunk arra a kérdésre, hogy az úti okmányok biztonsági elemeinek a kor technikai és technológiai fejlettségével összhangban lévő korszerűsítései milyen hamisításbeli módosulásokat eredményeznek. Ezen ismeretek birtokában nem reagáló, hanem preventív határforgalom-ellenőrzést lehet folytatni. Az ok-okozati összefüggések feltárása egy tudományos alapokon nyugvó rendszerező funkcióval, és további kutatásokat megalapozó jelentőséggel is bír.

Ahogy több tudományos műben, írásban is olvasható,⁵ az államhatárok kialakulásával felmerült azok átlépésének szándéka és ezzel együtt az adott állam részéről, ezen személyek ellenőrzésének igénye is. Az ellenőrzés alapvetően kétirányú, mert mind a belépő, mind a kilépő személyekre kiterjedt, de természetesen más tartalommal és más céllal. Napjainkban azt mondhatjuk, hogy a belépő határfogalom ellenőrzése elsőbbséget élvez a kilépő személyek ellenőrzésével szemben,⁶ de ez az idők során folyamatosan változott és alapvetően annak következménye volt, hogy milyen politikai, gazdasági viszonyok határozták meg a határforgalom ellenőrzését és mi volt az, ami biztonsági kockázatot jelentett egy-egy állam számára.

Nem célom, hogy a teljességre törekvő megközelítéssel mutassam be a határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemeinek változásait a rendszerváltásig, mert arra a leghitelesebb rendszerező műnek tekintem Nagy György kandidátusi értekezését.⁷ Ehhez kapcsolódóan az útlevelek ellenőrzésének eljárásrendbeli változásait Bencsik Péter részletesen szemlélteti tanulmányában,⁸ amely véleményem szerint történeti hűséggel mutatja be az útlevelkezelői tevékenységet.

⁵ Sallai János: Az államhatárok, Press Publica Kiadó (Változó Világ), Budapest, 2004.

Sallai János: Határmegjelölés a trianoni békeszerződés után, Új Honvédelmi Szemle, 1995., - p. 71-74.

⁶ Varga János: Határforgalom-ellenőrzés a schengeni tagállamokban, In: Virányi Gergely (szerk.): Határellenőrzés az Európai Unióban, Hans Seidel Alapítvány, Budapest:, 2000., - p. 75-133.

⁷ Dr. univ. Nagy György „Magyarország határforgalmát ellenőrző szervezetének, a szervezet feladatrendszerének, alkalmazott módszereinek változásai 1945-1991 között”, kandidátusi értekezés, Magyar Honvédség Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1993. - p. 153.

⁸ Bencsik Péter: Az útlevelek ellenőrzése az országhatáron, 1945-1989, - p. 10.

Forrás: <http://docplayer.hu/4360871-Bencsik-peter-az-utlevek-ellenorzes-ez-orszaghataron-1945-1989-1.html> (2017.05.27.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Célom viszont az, hogy egy átfogó megközelítéssel vizsgáljam az úti okmányok ellenőrzésének tartalmi elemeit a határforgalom ellenőrzése során, a változó politikai és gazdasági viszonyok figyelembe vételével.

A napjainkban használatos rendészeti szakterminológia szerint a határellenőrzés alapvetően két meghatározó tartalmi elemmel bír, nevezetesen a határőrizettel és a határforgalom-ellenőrzéssel. Azt hihetnénk, hogy a határrendészeti kifejezés az európai integrációs folyamat részeként, a schengeni csatlakozás eredményeként „meghonosodott” terminus, hiszen a határőrizeti és határforgalmi szakterület 2004-es összevonásának időpontjától használatos, főleg a mai, még aktív hivatásos rendőri állomány számára. Ezzel ellentétben, a határrendészetnek 110 éves múltja bizonyított és írásos forrása az 1907-ben kiadott Határrendészeti Kézikönyv,⁹ amely a Magyar Királyi Határrendőrség, a bevándorlás, a kivándorlás, az útlevel, s ezekkel összefüggő törvények és rendeletek gyűjteményének tekinthető.

A határőrizet múltjával és jelenével – figyelemmel az aktuális irreguláris migrációra – részletesen foglalkozom 2017-es publikációimban,¹⁰ illetve a határőrizet technikai eszközök és módszerek változásaira vonatkozóan is vannak korábban megjelent¹¹ és aktuális tudományos művek, amelyek szintén megalapozott ismereteket közvetítenek.¹² Az, hogy a határőrizet tartalmi elemei alapvetően nem változtak és állandónak tekinthetőek, mi sem bizonyítja jobban, mint az, ha közel 130 év távlatából megvizsgáljuk annak célját.

Az 1891-ben kiadott határőrizeti utasítás¹³ alapján a csendőrség teendői között szerepelt:

- a. *„tartozik pedig első sorban felügyelni arra, hogy az egész határvonal a határjelzésre felállított jelek, t. i. kőlobor, határoszlopok, határhalmok, határárkok és magassági mérjegyek, úgy mint a határképen elő vannak tüntetve, jelenlegi helyeiken, valamint az erdőátvágások, és az egész határvonal teljes épségben fenntartassanak;*

⁹ Pavlik Ferenc és Laky Imre: Határrendészeti Kézikönyv, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részv. - társ. nyomása, Budapest, 1907., - p. 404.

¹⁰ Balla József: Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére, In.: Tálás Péter (szerk.), Magyarország és a 2015-ös migrációs válság, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., - p. 83-100.

Balla József: A Magyar Honvédség helye és szerepe a határőrizeti rendszerben, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2016., - p. 354-364.

¹¹ Kiss Lajos: Az éjszakai határőrizet tapasztalatai, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1998/1. szám, - p. 95-100.

Kiss Lajos: A Bundesheer osztrák – magyar határszakaszon történő alkalmazásának tapasztalatai, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, Budapest; 1997/1. szám, - p. 45-53.

¹² Balla József - Kui László: A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2016., - p. 222-238.

¹³ 50.431./1891. BM. rendelet az 1888. évi XIV. törvényekkel beczikkelyezett magyar-román határ-egyezmény alapján kiadott határőrizeti utasítás tárgyában

Forrás: <http://docplayer.hu/13868457-50-431-1891-bm-rendelet.html>, (2017.0518.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

- b. tartozik ezen kőlobor, határoszlopok, határhalmok, határárkok, magassági mérjegyek, erdőátvágások és határvonal épségben tartása ellen bármely részről megtekintendő minden ténykedés azonnal megakadályozni, szükség esetén az illetékes hatóságtól karhatalmat kérni;
- c. tartozik a megelőző pontokban felsorolt esetek bármelyikét kötelességszerűleg úgy a járásbéli főszolgabírói hivatalnak, mint az illető csendőrparancsnoknak azonnal körülményesen bejelenteni, és a szükséghez képest a főszolgabírói hivaltól utasítást kérni, s ott, hol szolgabírói kirendeltség van rendszeresítve – mint a sorosoknál – ennek jelentést tenni;
- d. tartozik minden jogosulatlan határátlépőt azonnal letartóztatni, s azt a nála talált tárgyakkal együtt, az illetékes főszolgabírói hivatalnak átadni.
- e. tartozik mindenkit, ki az ország határának megjelölésére szolgáló kőlobort, faoszlopot, árkot, kő- vagy földhalmot, erdőátvágást vagy magassági mérjegyeket, akár a határvonal megváltoztatására célzó, akár másszándékból ledönti, megsemmisíti, eltávolítja vagy megrongálja, azonnal letartóztatni, és az illetékes főszolgabírói hivatalnak további törvényszerő eljárás végett átadni.”

A meghatározott feladatok között egyértelműen tetten érhetőek a határőrizettel szemben támasztott követelmények, nevezetesen az, hogy az államhatár engedély nélküli átlépését kell megakadályozni, s az azt megkísérlőket, vagy elkövetőit el kell fogni és eljárás alá kell vonni.

Az 1903. évi határrendészeti törvénycsomag részeként elfogadott 1903. évi VIII. törvény cikk rendelkezett az első önálló határrendészeti szervezetről a Magyar Királyi Határrendőrségről, amely határőrizeti feladatai között az alábbiak szerepeltek:

- „d) a szomszéd állam lakói részéről személyek és tárgyak ellen jöhető erőszakos támadás meggátlása, különösen pedig katonai védművek, az ország határának megjelölésére szolgáló határjelek, jelzők, katonai vagy polgári hatóság által felállított földmérési jelek megrongálásának, megsemmisítésének, vagy megváltoztatásának megakadályozása és feljelentése;”¹⁴

Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. törvényerejű rendelet 9. §. 2. bekezdése kimondta, hogy „Az államhatár őrzése során biztosítani kell, hogy érvénytelen útiokmánnyal, vagy útiokmány, illetőleg engedély nélkül ne lépjenek át a határon. Gondoskodni kell a határrend fenntartásáról, a határforgalomban résztvevő személyek, járművek és szállítmányok ellenőrzéséről.”

A címhez kötődő tartalom összhangjának megteremtése érdekében nem indokolt a jelenlegi helyzet bemutatása, de az összehasonlíthatóság és egyféle kronológia igénye miatt az aktuális határőrizetet is indokoltnak tartom megemlíteni. Napjainkban az államhatár rendjének védelme a rendőrség egyik fő feladata,¹⁵ amelyet az alaptörvény nevesít. Az,

¹⁴ 1903. évi VIII. törvény cikk a határrendőrségről

Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6876>, (2017.05.11.)

¹⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. § (1)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

hogy pontosan mit is jelent ezen megfogalmazás a határőrizet vonatkozásában, arra az „1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről” ad választ:

- „őrzi az államhatárt, megelőzi, felderíti, megszakítja az államhatár jogellenes átlépését, ellátja a hatáskörébe utalt idegenrendészeti és menekültügyi feladatokat;
- irányítja a határesemények kivizsgálásával megbízott magyar szervek tevékenységét, felügyeli az államhatár felmérésével, megjelölésével, a határjelek felújításával kapcsolatos munkák végzését,
- megteszi az államhatár rendjét közvetlenül veszélyeztető konfliktushelyzet és a tömeges méretű migráció kezeléséhez szükséges intézkedéseket,¹⁶ továbbá elhárítja az államhatár rendje ellen irányuló erőszakos cselekményeket”¹⁷

Az államhatár őrzése a határ őrizetét, a határőrizetet jelenti, amely tevékenységet a határterületen, folyamatos szolgálati tevékenységgel kell végrehajtani.¹⁸ Az államhatár őrzete tehát nem mást jelent, mint a „zöldhatár” őrizetét, az átkelőhelyek közötti határszakasz folyamatos ellenőrzés alatt tartását. A négy mintavételezésnek tekinthető időpont alapján – az eltérő szervezettől függetlenül – egyértelműen megállapítható, hogy a határőrizettel szemben megfogalmazott feladatok nem változnak. Ami változik az a végrehajtásra rendelkezésre álló humán erőforrás létszáma és felkészültsége, a feladatellátást segítő műszaki-, technikai¹⁹ és informatikai eszközök száma valamint a megfigyelést és felderítést biztosító képesség rendelkezésre állása. Véleményem szerint a határőrizetben is, a kor technikai- és technológiai vívmányai²⁰ által nyújtott képességnövelő hatás integrálása ad újszerű megközelítést, de az elvek²¹ állandónak tekinthetők.

Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458, (2017. 05.10.)

¹⁶ Lásd bővebben: Görbe Attiláné Zán Krisztina: A migráció, mint a magyar idegenrendészet XX. századi történetének sajátos területe In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.) A modernkori magyar határrendészet százöt év. 298 p. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, 2013., - p. 193-208.

¹⁷ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. §

Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=21269.314601, (2017. 05.10.)

¹⁸ 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról, 62. §

Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=137964.314429, (2017.05.10.)

¹⁹ Sallai János: Egy idejét múlt korszak lenyomata, A vasfüggöny története, Hans Seidel Alapítvány, Budapest, 2012., - p. 326.

Kui László: A magyar határőrizet technikai támogatásának aktuális helyzete, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016., XIII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 118-129.

²⁰ Ritecz György: Külső Határok Alap projektjeinek hatékonysága, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2015., XII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 44-82.

²¹ Kovács Gábor (2008): A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után Magyar Rendészet 8. (1-2.), - p. 131–144.

Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben, In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.), Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2015., - p. 221-231.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Miért is tartom fontosnak a határőrizet²² vizsgálatát a határforgalom-ellenőrzés technológia változásaival kapcsolatosan? Azért, mert a határőrizet és a határforgalom-ellenőrzés egymással mellérendelt szerepet tölt be, de egymásra folyamatos kölcsönhatást gyakorol. Amennyiben a határőrizet végrehajtására vonatkozóan módszerbeli változás érvényesül, esetleg jelentős humán erőforrás növelésére, felderítést segítő, vagy mozgást gátló műszaki-, technikai eszközök telepítése történik, akkor az, kihatással lehet/van a határforgalom-ellenőrzésre is. Milyen hatással kell számolni? Természetesen azzal, hogy eddig a zöldhatáron jogsértő cselekményt (például tiltott határátlépést, vagy árucsempészetet) elkövetni szándékozó személyek más alternatívát kell, hogy keressenek és ez nem más lesz, mint a határátkelőhely. Bűnös tevékenységüket a határforgalom-ellenőrzés során, az ellenőrzés vonalát megkerülve, vagy hamis, hamisított úti okmányok felhasználásával próbálják meg átlépni az adott államhatárt.

Kérdésként merül fel, hogy a határforgalom-ellenőrzés célja a határőrizethez hasonlóan állandónak mondható az 1903-as határrendészeti törvénycsomag elfogadásától napjainkig, vagy ezen rendészeti tevékenységre sokkal jelentősebb hatást gyakoroltak a nemzeti és nemzetközi politikai és gazdasági tényezők, amelynek következtében jelentős módosulásokat kellett átélnie.

A Magyar Királyi Határrendőrség létrehozásának egyik lényegre törő megfogalmazásaként tudom elfogadni az alábbi érvelést/indoklást: *„Az utóbbi években ijesztő mérveket öltő kivándorlás, s a szomszédos országokból nagy számban beözönlő vagyontalan elemek bevándorlása arra indította a magas belügyi kormányt, hogy a határszéleken rendőrkapitányságokat állítson fel, melyek szemmel tartsák és adott esetben meggátolják, úgy a kivándorló, mint a beözönlő elemeket.”*²³ A feladata hármasszoros volt. Az ország azon részein, ahol útlevél kötelezettség állt fent²⁴ a határállomásokon végrehajtsa az útlevélek és úti igazolványok vizsgálatát, kiállítsa az úti igazolványokat és határforgalmi adatgyűjtést teljesítsen.²⁵

Fontos szempont annak megállapítása, hogy a határforgalom és a határforgalom-ellenőrzés milyen ok-okozati összefüggésben van egymással. Sokan egy fogalomként használják, holott ez messze nem helyes. Ahogyan már említettem, az emberek megismerés iránti igénye hatással van az államhatár átlépésének szükségességére is, vagyis a

²² Kiss Lajos: A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés, Budapest. 2015., - p. 26-66.

²³ Pavlik Ferenc és Laky Imre: Határrendészeti Kézikönyv, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részv. társ. nyomása, Budapest, 1907., Előszó

²⁴ A magyar korona országainak területén való tartózkodáshoz és utazáshoz, valamint az államhatáron történő átkeléshez rendszerint nem volt szükség útlevélre, vagyis nem volt általános útlevél kötelezettség. Háború esetén, vagy ha az állam vagy valamely részének biztonsága, vagy valamely állammal szemben a viszonyosság megkívánta a minisztérium felhatalmazást kapott arra – az 1903. évi VIII. törvénycikk alapján –, hogy az útlevél-kötelezettséget az állam egész területére, vagy bizonyos részére, illetőleg a határszéleire vagy annak valamely részére ideiglenesen elrendelje.

²⁵ 1905. 91.000 sz. B. M. r. a határrendőrségről szóló törvény életbelépéséről és végrehajtásáról. 1905. 91.000 számhoz utasítás a határrendőrségről szóló törvény végrehajtása tárgyában

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

határforgalom kialakulására és létrejöttére. Az emberek helyváltoztatásának okán generálódik a határforgalom, amely okozatnak tekinthető. Megítélésem szerint a határforgalom főbb tartalmi elemeit tekintve – természetesen egyes kifejezések már jelentőségüket/értelmüket veszítették – még napjainkban is elfogadható az alábbi megfogalmazás: *„Határforgalom a nemzetközi forgalomban közlekedő utasok be-, vagy kiutazása, járművek és szállítmányok áthaladása az államhatáron a nemzetközi, két állam közötti, vagy a kishatárforgalom számára megnyitott határátkelőhelyen. Nem minősül határforgalomnak a Magyar Népköztársaság légtérén átrepülő és a területén le nem szálló polgári légi járművek és azok utasainak forgalma, továbbá a nemzetközi egyezményekben meghatározott, az államhatáron át vezető utak, határutak, vízi utak belföldi forgalma, valamint a másik állam területén lévő földek használatával összefüggő határátlépések.”*²⁶ A megismerés iránti vágy mellett van még egy fontos szempont, amely a határellenőrzés okozója, az viszont maga az adott állam léte. Ha az állam szuverenitásának nem lenne alapja az államhatár, mint az államterület fizikai határait jelölő vonal (határvonal), akkor szintén nem lenne jelentősége annak, hogy azon kik és milyen számban haladnak át. Mivel azonban az állam létének egyik eleme, hogy az oda érkező és onnan távozó személyek csak az államhatáron tudjanak átlépni (ellenőrzött körülmények mellett), így ez is a határforgalom okozójává válik. Ebben a két kontextusban a határforgalom, mint okozat jelentkezik. Amennyiben viszont a határforgalom-ellenőrzés viszonyában vizsgálom, akkor a határforgalom az oka annak, hogy szükség van annak ellenőrzésére, vagyis a határforgalom ellenőrzésére, mint okozatra. A határforgalom-ellenőrzés tartalmi elemei jelentős függésben vannak az állam érdekeivel és ezen belül természetesen a biztonságával is.

Melyek azok a tényezők, amelyek hatást gyakoroltak a határforgalom alakulására? A XIX. század fordulóján még azzal kellett számolni, hogy alapvetően a kereskedő életmódot folytató személyek voltak azok, akik foglalkozásukból adódóan jelentős távolságokat tettek meg és államhatárokat léptek át. Európában elsődleges megélhetési forrást és a gazdasági élet növekedését a mezőgazdaság és az állattenyésztés jelentette, amely szintén a határforgalom egyik meghatározó eleme volt. Az iparosodás kezdetéig a kereskedelem útvonalát alapvetően a folyami útvonalak biztosították, ami helyhez kötöttséget jelentett. A vasúthálózat és az úthálózat fejlődésével a vízi útvonalak szerepe csökkent és annak jelentős része áttevődött. A közlekedési hálózat fejlődése mellett a járműpark térnyerése, elérhetővé válása és számának növekedése még inkább „többszereplőssé” tette a határforgalmat és ezzel együtt a száma is jelentős növekedésnek indult. A kereskedelem mellett megjelent az idegenforgalom is, mint határforgalmat generáló tényező. A valósághoz azonban hozzá tartozik, hogy a XIX. század közepéig azt lehet mondani, hogy leginkább a tehetősebb személyek kiváltságának tekintették, és nem volt mindenki számára „elérhető” a kikapcsolódáshoz, pihenéshez, vadászathoz kötődő utazás.

²⁶ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 30/1977. számú Parancsa a Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat kiadásáról, Budapest 1977. évi október hó 26-án.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

Az 1903-1941 közötti időszak személyforgalmát három típusra lehet osztani: a kivándorlók, a határszéli és a „luxus” vagy a jómódú személyek forgalmára.²⁷ Magyarország határforgalmának alakulására jelentős hatást gyakorolt a II. világháború. A háborút követően a forgalmat alapvetően a vasúton megvalósuló – természetesen a helyreállítást követően, mivel a vasúthálózat, stratégiai támadási célpont volt az ellenséges hatalmaknak, így jelentős károkat szenvedett – szállítások jelentették. A személyforgalomról szinte nem is lehetett beszélni, mivel az csak a szövetséges hatalmak néhány ezres számát jelentette. A határátlépés legnagyobb részét a hazatérő és az átutazó – szintén hazatérési szándékkal – személyek alkották. Ezen időszakban nagy gondot jelentett a jogszerű tartózkodás feltételeinek ellenőrzése is.²⁸ A magánútlevelel rendelkezők határforgalma nem volt jellemző, mivel Magyarországon minden esetben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság külön engedélyére is szükség volt a határátlépéshez. Az idegenforgalom, azt mondhatni, hogy teljesen megszűnt, mivel hazánk idegenforgalmi vonzereje szinte a nullára csökkent, hiszen Budapest – mint a legtöbb történelmi látványosságot és kikapcsolódási lehetőséget nyújtó hely – majdnem teljes egészében a földdel lett egyenlő. Az idegenforgalom háttérbe szorulását bizonyítja az is, hogy 1945-ben 6 467, 1947-ben 10 649 külföldi érkezett csak Budapestre. Éves szinten, napi átlagban 17 és 29 fő!²⁹

Az 1901-1915. közötti időszakra vonatkozó határforgalmi adatok részletes elemzésével foglalkozik Bencsik Péter,³⁰ ahol nem csak az utazásra jogosultak számát, hanem a kiállított útlevelek és a kivándorlók számáról is pontos információkat kapunk. Ezen túlmenően, ha néhány év személyforgalmi adatait megnézzük, akkor láthatjuk, hogy évtizedes változások függvényében hogyan alakult a forgalom nagysága.

²⁷ Bencsik Péter: A határforgalom szabályozása hazánkban és a környező államokban (1903-1941), Rendvédelem-történeti Füzetek, XI. évf. 13. szám, 2005., - p. 15-26.

²⁸ Fórizs Sándor: Az idegenrendészet problémái 1947-ben, Magyar Rendészet, XIV. évfolyam, 2014/4. szám, ISSN 1586-2895, - p. 53-64.

²⁹ Dr. univ. Nagy György „Magyarország határforgalmát ellenőrző szervezetének, a szervezet feladatrendszerének, alkalmazott módszereinek változásai 1945-1991 között”, kandidátusi értekezés, Magyar Honvédség Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1993.

³⁰ Bencsik Péter: A határforgalom főbb statisztikai jellemzői Magyarországon 1901-1915, Rendvédelem-történeti Füzetek, XVII. évf. 20. szám, 2009., - p. 13-37.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A személyforgalom viszonylati alakulásának kimutatása							
Év	Viszonylati adatok ³¹						
	osztrák	jugoszláv	román	szovjet	csehszlovák	Buda-pest ³²	Összesen
1960	273 941	255 908	416 002	116 274	1 225 050	222 485	2 509 660
1970	1 646 582	4 812 682	1 706 997	466 408	6 474 204	1 111 207	16 218 008
1980	4 458 750	7 509 701	4 213 102	1 408 074	22 088 319	2 255 420	41 933 366
1990	30 015 954	22 492 820	23 421 301	6 000 106	27 936 759	2 159 593	112 026 533
Változás %-ban ³³							
1960-1970	+501	+1780	+301	+301	+428	+399	+546
1970-1980	+170	+56	+146	+201	+241	+102	+158
1960-1980	+1527	+2834	+912	+1110	+1703	+913	+1570
1980-1990	+573	+199	+455	+326	+26	-4	+167
1960-1990	+10857	+8689	+5527	+5060	+2180	+870	+4363

1. sz. ábra: A személyforgalom összehasonlítása

Ha ezen, személyforgalmi adatok összehasonlító vizsgálatainak eredményeit megnézzük, akkor látható, hogy viszonylatonként jelentős eltéréseket tapasztalunk az utasforgalom növekedési mértékében és annak időintervallumaiban. Ha az 1960-as adatokat vesszük bázis évnak, amely adatok a II. világháború utáni „konszolidációs” időszak lezárásának, és a kétpólusú világtrend kialakulásának meghatározó időszakának is tekinthető, akkor látható, hogy 1970-re szinte minden viszonylatban háromszorosára, ötszörösére növekedett a határforgalom. Kivételt képez ez alól a jugoszláv határszakasz, ahol mintegy tizenhatszorosára emelkedett az államhatáron átlépő személyek száma. A számadatok abszolút értékét tekintve a legnagyobb, közel száznyolcszoros növekedés volt osztrák határon 1960. és 1990. között, de 1980-ról 1990-re, 4 458 750 főről 30 015 954 főre emelkedett a határon átlépő személyek száma.

A „vasfüggöny”³⁴ része volt Magyarország déli határszakasza, ahol Jugoszláviával határos határszakaszon 610 km hosszan, míg nyugaton az Ausztriával közös határszakaszon

³¹ dr. univ. Nagy József: A Határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-tól 1998-ig, Doktori Értekezés tervezet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2000., - p. 218.

³² Ferihegyi Nemzetközi Repülőtér

³³ A szerző összehasonlító adatai.

³⁴ A tanulmányban nem célok a „vasfüggöny” kialakításának körülményeit, illetve működtetésének szempontjait vizsgálni, mert számos tudományos mű foglalkozik ezzel a kérdéssel – többet én is emlétek –, amelyeket szíves figyelmébe ajánlok mindenkinek.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

350 kilométer hosszan került kiépítésre. A totális határőrizeti rendszer megvalósítását 1949-től a magyar-jugoszláv határszakaszon kezdték kiépíteni – amelynek része volt a joggal sokat vitatott aknamező is –, majd folytatták a magyar-osztrák államhatáron is. A politikai viszonyok változásának hatására, a kormány határozata alapján a határőrség országos parancsnoka 0043. (1956. május 16.) számú parancsa intézkedett a nyugati határszakaszon a műszaki zár megszüntetésére. Ezt később a déli határszakaszra is kiterjesztették. A felszámolást 1956. szeptember 15-re végrehajtották. Vagyis felszedték az aknákat. A magyar-osztrák viszonylatban, 1957-ben az aknamezőt újra telepítették, majd 1966-1970 között véglegesen felszedték, amikor az aknamező helyett a „szelíd vasfüggöny” részeként az elektromos jelzőrendszer³⁵ (SZ-100) telepítésével és üzemeltetésével kívánták biztosítani az államhatár jogellenes átlépését.

A második világháború után a magyar-csehszlovák államhatáron 1946-1947-ben alakult ki menekültügyi válsághelyzet, amely hosszú időn keresztül éreztette hatását és a személyforgalomra is jelentős hatást gyakorolt. Az akkor alkalmazott eljárásokat, a nyilvántartásba vételt illetve az anyagi támogatást Fórizs Sándor tudományos publikációi³⁶ részletesen tartalmazzák.

A határforgalom alakulására több olyan tényező is hatást gyakorol, amelyek függetlenek a szubjektív emberi tényezőktől. Ilyen befolyásoló tényezőként tekinthetünk a nemzetközi politikai viszonyokra; a gazdaságpolitikai viszonyokra és a természetföldrajzi viszonyokra is. Ezen három tényező közül én a nemzetközi politikai viszonyokat emelném ki, amely vonatkozásában osztom Dr. Nagy György azon nézetét, amely szerint: *„Az idegenforgalmi vonzást eredményező földrajzi lehetőségek mindaddig csak kihasználatlan lehetőségek maradnak, amíg a nemzetközi politikai viszonyokban az országok nemzetközi kapcsolataiban nem foglal el jelentős helyet a nemzetközi gazdasági kapcsolatok szélesítésének, a népek közötti kölcsönös megértés, a társadalmi és kulturális együttműködés fejlesztésének a szükségessége. A békés egymásmellett élés politikája, az enyhülés tért hódít, a különböző társadalmi rendszerű országok együttműködése szélesedik”*³⁷ Vizsgáljuk meg, hogy valóban van-e összefüggés!

Hazai tényezőként említhetjük például azt, hogy Magyarországon 1966-ban a Magyar Szocialista Munkáspárt – amely a kizárólagos hatalmat gyakorolta – határozatot hozott az „új gazdasági mechanizmus” bevezetésére. *„Ennek lényege az volt, hogy addig csupán „szocialista”, mindenkire kiterjedő érdekeltség mellett elismerte a csoport és az egyéni érdek létezését is. Ez kedvező gazdasági, politikai megélnkülést hozott Magyarországon*

³⁵ Az elektromos jelzőrendszer az akkori szóbeszéddel ellentétben nem „nagyfeszültségű áram kerítésbe vezetését” jelentette, hanem a gyengeáram, 24 voltos egyenáramot „hordozó” drótok elvágása, vagy összeérése jelezte a rendszer „támadását”, amely nem jelentett életveszélyt az ember számára. Ez a rendszert csak a magyar-osztrák határon építették ki.

³⁶ Fórizs Sándor: Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben, Belügyi Szemle, a Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata, Budapest, 63. évfolyam 2015/02.

³⁷ Nagy György: A határforgalom ellenőrzés tapasztalatai, időszzerű feladatai, a határsértők és embercsempészek módszerei a FEP-en, Belügyminisztérium Határőrség Politikai Csoportfőnökség, Budapest, 1980., - p. 7.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

a korábbiakhoz viszonyítva. ...A megváltozott, kedvezőbb határforgalmi szabályozás 1967-ben lehetővé tette, hogy a „szocialista” Magyarország első esetben vegyen részt és csatlakozzon a „Nemzetközi Idegenforgalmi Év” rendezvény-sorozatához.³⁸ Ezen intézkedés szintén hatást gyakoroltak a határforgalom alakulására, amit a számadatok szintén egyértelműen alátámasztanak: 1966-ban 9 144 268, 1967-ben 11 677 944, 1968-ban 12 150 978 és 1969-ben 15 466 024 fő.³⁹ Megállapítható, hogy 1967-ről, 1969-re +32%-os (3 788 080 fő) határforgalom növekedés realizálódott. Az ezt megelőző években nem volt jellemző ilyen mértékű emelkedés, mivel 1964-ben 7 476 761 fő, míg 1965-ben 7 168 034 fő – 1964-hez viszonyítva csökkenés tapasztalható – lépte át hazánk államhatárát.

Nemzetközi tényezők közül az adott időszakra vonatkozóan meghatározó volt Mihail Szergejevics Gorbacsov 1985-ös hatalomra kerülése – 1985-től a Szovjetunió Kommunista Pártja főtitkára, majd Szovjetunió elnöke lett – után a nyitás, átépítés és gyorsítás politikáját hirdette meg. Megkezdte a „Brezsnyevi-doktrína” felszámolását, mert azt vallotta, hogy a szocialista rendszer működése nem megfelelő, a működési zavarokat meg kell szüntetni és a rendszer megreformálható. A Szovjetunió és az USA között a nemzetközi tárgyalások eredményeként csökkent a katonai szembenállás és felgyorsult a hidegháborús fegyverkezési versenyének eredményeként felhalmozott fegyverarzenál leszerelési folyamata is. Magyarország a nyugati nyitás mellé állt és jóval megelőzte a Gorbacsov-i nyitási folyamatot.⁴⁰

Ezen nyitás legjelentősebb „megtestesítője” az 1989. augusztus 19-én tartott páneurópai piknik (békedemonstráció), amely „előszobája” volt a kettészakított Németország egyesülésének és az Európai Unió keleti irányba történő bővítésének.⁴¹

Kérdésként vetődik tehát fel számunkra, hogy ezen, jelentős, hazánkat érintő nemzetközi politikai változás tetten érhető-e a határforgalmi adatokban. Az elemzett adatok alapján megállapítható, hogy 1980-ról 1990-re – a csehszlovák viszonylatot leszámítva, ahol 1970-ről 1980-ra volt 15 614 115 fős növekedés – az osztrák, jugoszláv és román viszonylatban drasztikus, míg a szovjet viszonylatban jelentős határforgalom növekedés volt. Ha éves bontásban vizsgáljuk az adatokat, akkor egyértelműen kirajzolódik a Gorbacsov-i politika hatása.

³⁸ Dr. Zsiga Tibor: a „vasfüggöny” és kora, Hans Seidel Alapítvány, Budapest, 1999., - p. 64-65.

³⁹ dr. univ. Nagy József: A Határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-tól 1998-ig, Doktori Értekezés tervezet, Zrínyi miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2000., - p. 218.

⁴⁰ A Magyar Határőrség a rendszerváltás folyamatában tanulmány, A társadalom és a rendészeti szervek tanulmány sorozat, BM kiadó, Budapest, 1993., - p. 178.

⁴¹ Varga János: A határporlyázó századoktól a határrendészeti kirendeltségeig, Magyar Rendészet 2015/6., - p. 133-146.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A személyforgalom alakulásának kimutatása		
Év	Fő ¹	Változás főben
1980	41 933 366	-
1981	44 426 822	+ 2 493 456
1982	31 461 116	- 12 965 706
1983	35 146 587	+ 3 685 471
1984	42 566 435	+ 7 419 848
1985	45 205 933	+ 2 639 498
1986	49 968 273	+ 4 762 340
1987	56 304 561	+ 6 336 288
1988	62 609 962	+ 6 305 401
1989	90 857 335	+ 28 247 373
1990	112 026 533	+ 21 169 198

Az utolsó két évben szinte megduplázódott, mintegy 50 000 000 fővel növekedett a határátlépők száma, amely egyértelmű bizonyíték a politikai viszonyok határforgalomra gyakorolt hatásának.

Ahhoz, hogy a határforgalomban résztvevő személyek ellenőrizhetőek legyenek és személyazonosságuk kétséget kizáróan megállapíthatóvá váljon, szükséges a határátlépésre jogosító okmányok birtoklása. Az utazásra, kezdetekben – a megnevezés hasonlósága ellenére – nem az úti levelet⁴² használták, mivel az nem az államhatárok átlépésre, hanem „csak” a tulajdon igazolására szolgált, így nem volt szerepe a határforgalom-ellenőrzése során a személyazonosság megállapításában.

Az úti okmányokra vonatkozó egységes szabályozás csak a XX. század elején született. Az útlevélügy átfogó szabályozása a határrendészeti törvénycsomag⁴³ részeként valósult meg az útlevélügyről szóló 1903. évi VI. törvény cikk⁴⁴ keretében, amelyet 1903. március 11-én szentesítettek és 1904. augusztus 01-én lépett hatályba. Az útlevélügy szabályozásának célja alapvetően csak a miniszteri indoklásból következtethető: „*Habár az útlevél-*

⁴² Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016, XIII. évfolyam 2. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 30-44.

⁴³ 1903. évi IV. törvény cikk a kivándorlásról; 1903. évi V. törvény cikk külföldieknek a magyar korona országai területén való lakhatásáról; 1903. évi VI. törvény cikk az útlevélügyről; 1903. évi VII. törvény cikk három új csendőrkörület felállításáról; 1903. évi VIII. törvény cikk a határrendőrségről; 1903. évi IX. törvény cikk a Magyarország és Ausztria között Szepes vármegye és Gácsország szélén az úgynevezett Halastó körüli területen, az országos határvonalnak megállapítása iránt az 1897. évi II. t. cikk értelmében alakított választott bíróság által hozott ítélet becikkelyezése tárgyában

⁴⁴ Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6874>, (2017. 05. 07.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

nek napjainkban – midőn a költözködés és a forgalom szabadága majd minden államban elismerést nyert – nincs meg többé az a jelentősége, mellyel akkor bírt, midőn még a nemzetek közti érintkezés mindenféle korlátoknak és zaklató ellenőrzésnek volt alávetve, mégis mint személyazonosság és állampolgárság igazolására szolgáló okmány még jelenleg is kiváló fontossággal bír, minélfogva úgy az egyes állampolgároknak, mint magának az államnak is érdekében áll, hogy az útlevél elnyerés feltételei és módzatai, a hatóságok illetékessége szabatosan megállapíttassék, s az egész útlevélügy megfelelően szabályoztassék.” Ezen indoklás alapján megállapítható, hogy az útlevélnek nincs jelentősége a határforgalom ellenőrzése során, az kizárólag a személyazonosság és az állampolgárság igazolására szolgál, valamint egységesíti az útlevél kiállításának rendszerét. Ennek a megállapításnak némiképp ellentmond Nagy György kutatási eredménye, amely szerint: „Az ellenőrzés korai időszakában a katonai határőrizzettel a totális ellenőrzésre törekedtek. Az Osztrák-Magyar-Monarchia idején a kettősség érvényesült, egyrészt a totális ellenőrzés a Monarchia külső határán, másrészt a formális ellenőrzés a Monarchia országai között.”⁴⁵ Viszont, e látszólagos ellentmondás, valóban csak látszólagos, mivel mind a két állítás igaz, mert a Monarchia külső határain a kivándorló személyekre valóban volt útlevél kötelezettség, de nem ezen törvénycikk alapján, hanem a kivándorlásról szóló 1903. évi IV. törvénycikk rendelkezései értelmében. Ennek 3. §-a kimondja, hogy „Minden kivándorlóknak abba az államba szóló utlevéllel kell ellátva lennie, a melybe kivándorolni szándékozik.”

A miniszteri indoklással összhangban a törvény leszögezi, hogy az államhatár átlépéséhez nem szükséges az útlevél. Az útlevélnek az alábbi kötelező adatokat kellett tartalmaznia: „az utazó nevét, annak megjelölését, hogy az illető magyar állampolgár, továbbá állását vagy foglalkozását, lakhelyét, korát, személyleírását, annak az államnak vagy világrésznek megjelölését, hová az utazás terveztetik, továbbá az esetleges utitársaknak nevét, korát, személyleírását s az útlevél tulajdonosához való viszonyát, végül az útlevél érvényességének időtartamát.”⁴⁶ Annak ellenére, hogy a cél a személyazonosság megállapítása volt, látható, hogy az útlevél nem tartalmazta a tulajdonos fényképét, csak a személyleírás szerepelt, amely túlzottan általános, több személyre is illő megfogalmazású volt.

A jogszabály tervezet vitájának keretében többen is felvetették annak szükségességét, hogy kötelező legyen a fénykép alkalmazása, mivel csak annak segítségével lehet egyértelműen megállapítani, hogy kinek állították ki az útlevelet. Széll Kálmán miniszterelnök egyben belügyminiszter a fényképpel kapcsolatos vitában az alábbiakkal érvelt: „Ha egyszer ki akarjuk adni valakinek az útlevelet, ne kössük fölösleges nehézségekhez. Különböző nagy biztosíték abban a fényképben nincsen, mert azok a kivándorlók, hazánkfiak lefotografálják magukat ott a falun, hogy azok valami különös, ki nem cserélhető fotográfiák volnának, azt nem tudom belátni és így gyakorlatilag nem is lenne valami nagy haszna ennek.”

⁴⁵ Dr. Nagy György: A határforgalom ellenőrzésének fejlődése változó viszonyok között, Határőrségi Tudományos Közlemények, Budapest, 1994. - p. 89.

⁴⁶ 1903. évi VI. törvénycikk az útlevélügyről, 10. §

Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6874>, (2017.05.20.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A vita eredményeként született döntés értelmében – amely érvényre jut a törvény szövegében is – az útlevél nem tartalmazott fényképet, megjegyezve azt, hogy 1898-ban a vasúti jegy vásárlására jogosító igazolványnál már kötelező volt annak alkalmazása. Az okmány tulajdonosa és az okmányt ellenőrzésre átadó személy közötti közvetlen kapcsolat megállapításának elsődleges „eszköze” a fénykép alkalmazása, így véleményem szerint Széll Kálmán érvelése a fénykép biztosítékára vonatkozóan megkérdőjelezhető, amelyet az élet is igazolt. A magyar útlevélben 1914-től alkalmazzák a fényképet, amelynek létjogosultságához nem fér kétség.

Ebben a tanulmányban nem célolok a biztonsági okmányok egyes generációjának hamisíthatósági értékelése. Ezen szempontok szerinti bemutatást, kapcsolódó publikációimban a kutatási eredményeim közzétételével, más kontextusban tervezem feldolgozni. A választott témához szorosan kapcsolódnak a magyar úti okmányok, amelyek kiállítási kronológia szerinti felépítése és biztonsági elemei Som Krisztián könyvében⁴⁷ megtalálhatóak.

Ha van határforgalom, akkor szükséges annak vizsgálata, hogy a tartalmi elemek tekintetében milyen változások következtek be, összefüggésben azzal, hogy milyen volt hazánk társadalmi berendezkedése.

A 71.5000/1904. sz. B. M. rendelet⁴⁸ egyértelműen meghatározta, hogy milyen típusú okmányokkal kell rendelkeznie a magyar és a külföldi állampolgároknak. Az útlevél vizsgálatát az előzékenységnek, tapintatosság és a gyorsaság jellemezte. „... *megjelölt hatóságok és közegek az útlevelek és úti okmányok felmutatását minden utastól, mikor ezek bevagy kilépnek, szigorúan megkövetelni és azokat megvizsgálni kötelesek. Eljárásukban azonban előzékenységet és tapintatot tanusítani, az utasokat minden felesleges zaklatástól megkímélni és az útlevelek s úti-okmányok vizsgálatát olyan gyorsan teljesíteni tartoznak, hogy az utasok – ha akadály fent nem forog – útjukban késedelmet ne szenvedjenek.*”⁴⁹ Egyértelműen megállapítható, hogy az útlevélügyről szóló törvénycikk elfogadását követően, az úti okmányok ellenőrzésének metodikájára vonatkozóan nem volt részletes tartalmú eljárásrend meghatározva. Minden utas ellenőrzését végre kellett hajtani, de ekkor még nem tetten érhető a szelektív és a differenciált határforgalom-ellenőrzés, hanem a totalitás jellemző.

Az első határforgalom ellenőrzési szabályzatra 1969-ig kellett várni – ezt megelőzően például csak utasítás szintű⁵⁰ szabályozás volt –, amikor is 1969. október 01-én hatályba lépett a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 08. számú Parancsa a „Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat a forgalomellenőrző pontok részére”. Itt jelennek meg szabály-

⁴⁷ Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014., - p. 334

⁴⁸ 71.5000/1904. sz. B. M. rendelet a határforgalom ellenőrzése, útlevelek vizsgálata, úti okmányok kiállítása és a forgalmi adatok gyűjtése tárgyában.

⁴⁹ 71.5000/1904. sz. B. M. rendelet a határforgalom ellenőrzése, útlevelek vizsgálata, úti okmányok kiállítása és a forgalmi adatok gyűjtése tárgyában, 10.§.

⁵⁰ Ekkor vesztette hatályát az 1957. évi 27. számú belügyminiszteri parancsval kiadott „Utasítás a Magyar Népköztársaság Belügyminisztériuma Határőrség forgalomellenőrző pontjainak „szolgálatellátására”.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

zat szintjén az úti okmány érvényességére és az államhatár átlépésére jogosító előírások, amelyek az alábbiak:

- „használja azonos azzal a személlyel, aki részére az útiokmányt kiállították;
- arra illetékes szerv az előírt alakban állította ki vagy érvényesítette;
- időbeni érvényessége fennáll;
- nincs meghamisítva, vagyis a bejegyzéseken vagy fényképen nem történt illetéktelen változtatás;
- nincs olyan mértékben megrongálva vagy megcsonkítva, hogy az eredetiség és érvényesség megállapítására alkalmatlan;
- alkalmas a személyazonosság megállapítására;
- területi érvényességének megfelelő országba történik az utazás;
- a szükséges belépésre jogosító magyar vízummal, láttamozással el van látva és az érvényes;
- a külföldi állampolgár kilépése esetén az útiokmány – ha szükséges – el van látva kilépésre jogosító magyar vízummal, vagy a beléptetés megtörténtét igazoló bélyegzőlenyomattal.⁵¹

Egyértelműen tetten érhetőek azon kritériumok, amelyek alapján az ellenőrzésre jogosult személy az ellenőrzés folyamatában megalapozott döntést tud arra vonatkozóan hozni, hogy az adott okmány feljogosítja-e a tulajdonosát az államhatár átlépésére vagy sem. Különbséget tesz magyar és nem magyar állampolgár úti okmányának érvényessége között és a személyazonosság megállapíthatóságát is megfogalmazza. Ezen szabályozás idején, a magyar állampolgárok már csak fényképpel ellátott útlevélet kaphatnak, de ez nem biztos, hogy minden más ország tekintetében is így van. A megfogalmazott érvényességi feltételek sorában nincs olyan rendelkezés, amely előírná a fénykép alkalmazását. Ha az úti okmány ennek hiányában is megfelel a kiállító hatóság által meghatározott formai és tartalmi követelményeknek – vagyis nem kötelező a fénykép rögzítése – akkor az ellenőrzést végző személy felelőssége az okmány és tulajdonosa közötti közvetlen kapcsolat és a személyazonosság megállapítása – akár személyleírás alapján is. A fénykép alkalmazására vonatkozó kritérium csak az 1977-es Határforgalom Ellenőrzési Szabályzatban⁵² jelenik meg, egyértelműen. „Nem magyar állampolgár a Magyar Népköztársaság területére csak a személyazonosságának megállapítására alkalmas olyan útlevéllel utazhat be, amely: tartalmazza az útlevélet kibocsátó állam (hatóság), vagy nemzetközi szervezet megnevezését, a tulajdonos nevét, személyi adatait, személyazonosítására alkalmas fényképét...”⁵³ A fényképpel el nem látott úti okmány csak külön engedély esetén jogosította fel a tulajdonosát az államhatár átlépésére. A korábban említett szelektálása az utasforgalomnak fo-

⁵¹ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 08. számú Parancsa a „Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat a forgalomellenőrző pontok részére”, 1969., ÁBTL-4.2.-10-21/8/1969/1, (HT-4)

⁵² A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 30/1977. számú Parancsa a „Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat kiadásáról”, a forgalomellenőrző pontok részére.

⁵³ U.a.: - p. 6.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

lyamatosan megtalálható a szabályzatokban, amely 1977-es szabályzatban tovább konkretizálódik és itt jelenik meg elsőként a differenciált ellenőrzés.

A kategorizálás négy szintű:⁵⁴

- Az első fokozatú ellenőrzés keretében a keleti és északi viszonylatba átlépő, egyben a szocialista államokba utazó, vagy onnan érkező magyar és más szocialista államok állampolgárait és járműveit kellett ellenőrizni, feltéve, hogy sem a hazatérés megtagadásának lehetősége, sem a tiltott anyagok csempészetének gyanúja nem állt fenn.

Az ellenőrzést a forgalomellenőrző pont (a továbbiakban: FEP) vagy a vámhivatal beosztottja megszemlélés útján végezte.

- A második fokozatú ellenőrzést:
  - a nyugati és a déli viszonylatban valamennyi átlépő járműnél;
  - a nem szocialista országok állampolgárai gépjárműveinek bármely viszonylatban való átlépésénél;
  - magyar állampolgárok gépjárműveinek keleti és északi viszonylatban, de nem szocialista államba történő kiutazás és hazatérés eseté.

Az ellenőrzést a megbúvársra és anyagok elrejtésére alkalmas helyek ellenőrzésével a FEP és a vámhivatal beosztottja közösen hajtotta végre, úgy, hogy az utasok alapvetően a gépkocsiban maradhattak.

- A harmadik fokozatú ellenőrzést kell végrehajtani valamennyi viszonylatban – állampolgárságra való tekintet nélkül – ha az utas, a jármű vagy a szállítmány szükségessé teszi a szigorúbb ellenőrzést.

Az ellenőrzést a megbúvársra és anyagok elrejtésére alkalmas helyek ellenőrzésével a FEP és a vámhivatal beosztottja közösen hajtotta végre, úgy, hogy az utasok nem maradhattak a gépkocsiban.

- A negyedik fokozatú ellenőrzést utasításra, határsértők, hamis útlevelel használata, tiltott anyag felkutatása és bűncselekmény esetén kellett végrehajtani.

Az ellenőrzést az utasforgalomtól elkülönített helyen, indokolt esetben a gépjármű szükségessé mértékű szétzedésével és a szállítmány kirakodásával végezték.

A határforgalom-ellenőrzés „fejlődési” folyamatában meghatározó szerepe van a szelektív⁵⁵ (ellenőrzés alá vont személyek – kockázatelemzésen alapuló – elkülönítése például állampolgárság szerint) és differenciált⁵⁶ (ellenőrzés tartalmát, elemeit határozza meg) ellenőrzésnek. A biztonsági szinthez igazodó kockázati besorolás teszi azt lehetővé, hogy az utasokat csak a szükséges mértékig tartsa fel az ellenőrzés, a jószándékú emberek továbbutazása biztosított legyen, a jogsértő cselekményt elkövető személyek pedig elfogásra kerüljenek.

⁵⁴ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 30/1977. számú Parancsa a” Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat kiadásáról” a forgalomellenőrző pontok részére, - p. 39-41.

⁵⁵ Szelektivitás: kiválasztást, kiválogatást jelent.

⁵⁶ Differenciálás: különbségtevés, megkülönböztetést jelent.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

A szelektív ellenőrzést segíti a korszerű információtechnológia is, amely például a prediktív jellem- és szokáselemzéssel hozzájárul a bűnözői profil megalkotásához, amely bűnözői profil alapján lehet a különböző technikai eszközök segítségével a határátlépésre jelentkezők közül a gyanús személyeket kiszűrni.⁵⁷

A határforgalom számának jelentős növekedése szükségszerűen indokolják ezen elvek szerinti határforgalom-ellenőrzés bevezetését.⁵⁸ Az 1-es és a 2-es ábrán látható a forgalom tendenciózus emelkedése és a határátkelőhelyek maximális áteresztőképességének kihasználása sem teszi azt lehetővé egy bizonyos utaslétszám után, hogy azonos tartalommal történjen mindenki ellenőrzése. Szükségszerű és törvényszerű a különböző szempontok szerinti kategorizálás. Példaként, ha megnézzük Záhony közúti és vasúti határátkelőhelyet, akkor 1978-ban 1 355 546 fő⁵⁹ átléptetését hajtották végre, amely napi 3 713 főt jelentett. Ez a szám 2016-ban 2 528 134⁶⁰ fő volt, amely napi 6 926 főt jelent, majdnem megduplázva a határforgalmi adatot, azzal együtt, hogy a közúti határátkelőhely áteresztőképességének növelésében alapvetően nem történt változás, illetve a Tisza híd áteresztőképessége sem változott. A szelektív és differenciált határforgalom-ellenőrzés végrehajtására ma is helytálló az alábbi megfogalmazás: „A határforgalom differenciált és szelektív ellenőrzése alatt a határforgalmi kirendeltség⁶¹ olyan tevékenységét értjük, amikor az államhatáron átlépésre jelentkező személy, jármű, szállítmány ellenőrzését, felügyeletét a meghatározott irányba, időben, valamint az utas- és járműkategóriák, továbbá általánosított ismérvek, információk, gyanúkok figyelembe vételével, az adott cél, feladat elérését legjobban biztosító ellenőrzési módszer, eszköz és körülmény megválasztásával – a mindenkori követelmények függvényében – különböző tartalommal hajtják végre.”⁶² A határforgalom-ellenőrzés várakozásmentes végrehajtása érdekében az útlevelkezelői feladatok ellátására a sorkatonai szolgálatukat töltő határőrök is felkészítésre kerültek,⁶³ ami nélkülözhetetlen humánerőforrást biztosított a FEP-ek számára. Az 1980-as évek második felében a

⁵⁷ Zsigovits László: Modernkori veszélyek és rendvédelmi robotok, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. szám, Pécs, 2015., - p. 65-70.

⁵⁸ Kovács Gábor: A rendvédelmi szervek szervezete és vezetési rendszere. In: Schweickhardt Gotthilf (szerk.) A katasztrófavédelem vezetési módszertani kézikönyve, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014., - p. 17-56.

Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.) A rendészeti szervek vezetés- és szervezésemélete, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2014., - p. 57-92.

⁵⁹ dr. univ. Nagy József: A Határország területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-tól 1998-ig, Doktori Értekezés tervezet, Zrínyi miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2000., - p. 218.

⁶⁰ Záhony Határrendészeti Kirendeltség által biztosított adat.

⁶¹ A határforgalmi kirendeltség helyett jelenleg a határrendészeti kirendeltséget, a magyar-horvát határszakaszon a határszakasszal rendelkező rendőrkapitányságot, és a Repülőtéri Rendőri Igazgatóság Határrendészeti Osztályát kell érteni.

⁶² Varga Béla (1994): a szelektív, differenciált határforgalom-ellenőrzési rendszer értelmezése, Határőrségi Tanulmányok, Budapest, 11-27.

⁶³ Kézikönyv a BM Határőrség határforgalom ellenőrzésében résztvevő sorállomány részére, Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, 1982., - p. 307.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

határforgalom növekedésére egyértelmű hatást gyakorolt a nemzetközi idegenforgalmi szokások módosulása – amelyben jelentős szerepe volt többek között a manilai nyilatkozatnak is, amely a kormányok felelősségét határozta meg a turizmus fejlesztésében –, a nemzetközi kereskedelem hazánk iránti érdeklődésének fokozódása, valamint a turisztikai vonzerő erősödése is. Emellett a magyar állampolgárok tekintetében a világútlevel 1988-as bevezetése is áttörést jelentett az utazási szokások változásában és jelentős számban jelentkeztek az államhatár átlépésére.

Az évtized végére több, a határátlépés könnyítését elősegítő jogszabályváltozás is történt, amelyek mind az útlevelek kiállítására, mind a külföldre utazásra és mind az államhatár átlépésére is hatást gyakoroltak.⁶⁴ Az évtized végére a totális határforgalom-ellenőrzés helyébe a szelektív és differenciált ellenőrzés lépett,⁶⁵ amely egy új fejezetét jelentette az útlevelkezelők szolgáltatának.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Balla József: A biometrikus adatokat tartalmazó úti és személyazonosító okmányok biztonságnövelő hatása a határ- és közbiztonság alakulására, Doktori/PhD/ értekezés, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2013., - p. 172
2. Balla József: Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére, In.: Tálás Péter (szerk.), Magyarország és a 2015-ös migrációs válság, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017., - p. 83-100.
3. Balla József: A Magyar Honvédség helye és szerepe a határőrizeti rendszerben, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2016., - p. 354-364.
4. Balla József - Kui László: A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai, Hadtudományi Szemle, Budapest, 2016., - p. 222-238.
5. Balla József: Úti okmányok a XX. század elején és végén, avagy az úti okmányok 110 éve, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016, XIII. évfolyam 2. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 30-44.
6. Bencsik Péter: Az útlevelek ellenőrzése az országhatáron, 1945-1989, - p. 10.
Forrás: <http://docplayer.hu/4360871-Bencsik-peter-az-utlevek-ellenorzese-az-orszaghataron-1945-1989-1.html> (2017.05.27.)
7. Bencsik Péter: A határforgalom szabályozása hazánkban és a környező államokban (1903-1941), Rendvédelem-történeti Füzetek, XI. évf. 13. szám, 2005., - p. 15-26.

⁶⁴ Kovács Gábor: A rendvédelmi szervek szervezete és vezetési rendszere. In: Schweickhardt Gotthilf (szerk.) A katasztrófavédelem vezetési módszertani kézikönyve, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014., - p. 17-56.

⁶⁵ Varga János: A totális határforgalom-ellenőrzéstől a szelektív és differenciált ellenőrzésig: az 1980-as és 1990-es évek világpolitikai és társadalmi változásai, hatásuk a határforgalom-ellenőrzésére. In: Deák József — Gaál Gyula — Sallai János (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016., - p. 226-238.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

8. Bencsik Péter: A határforgalom főbb statisztikai jellemzői Magyarországon 1901-1915, Rendvédelem-történeti Füzetek, XVII. évf. 20. szám, 2009., - p. 13-37.
9. Dr. univ. Nagy György „Magyarország határforgalmát ellenőrző szervezetének, a szervezet feladatrendszerének, alkalmazott módszereinek változásai 1945-1991 között”, kandidátusi értekezés, Magyar Honvédség Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Budapest, 1993. - p. 153.
10. Dr. Nagy György: A határforgalom ellenőrzésének fejlődése változó viszonyok között, Határőrségi Tudományos Közlemények, Budapest, 1994. - p. 71-92.
11. Nagy György: A határforgalom ellenőrzés tapasztalatai, időszerű feladatai, a határsértők és embercsempészek módszerei a FEP-en, Belügyminisztérium Határőrség Politikai Csoportfőnökség, Budapest, 1980., - p. 47.
12. dr. univ. Nagy József: A Határőrség területi elhelyezkedésének, tevékenységének, szervezetének és létszámának fejlődése 1958-tól 1998-ig, Doktori Értekezés tervezet, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2000., - p. 218.
13. Fórizs Sándor: Menekültügyi válsághelyzet 1947-ben, Belügyi Szemle, a Belügyminisztérium szakmai, tudományos folyóirata, Budapest, 63. évfolyam 2015/02.
14. Fórizs Sándor: Az idegenrendészet problémái 1947-ben, Magyar Rendészet, XIV. évfolyam, 2014/4. szám, ISSN 1586-2895, - p. 53-64.
15. Görbe Attiláné Zán Krisztina: A migráció, mint a magyar idegenrendészet XX. századi történetének sajátos területe In: Gaál Gyula, Hautzinger Zoltán (szerk.) A modernkori magyar határrendészet száztiz éve. 298 p. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, 2013., - p. 193-208.
16. Hautzinger Zoltán (2015): Az irreguláris migráció büntetőjogi aspektusai, Migráció és rendészet, in.: Hautzinger Zoltán (szerk.), Budapest, - p. 49–26.
17. Hautzinger Zoltán (2016): Idegen a büntetőjogban, AndAnn, Budapest, - p. 183.
18. Kiss Lajos: A Bundesheer osztrák – magyar határszakaszon történő alkalmazásának tapasztalatai, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, Budapest; 1997/1. szám, - p. 45-53.
19. Kiss Lajos: Az éjszakai határőrizet tapasztalatai, Hadtudomány, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1998/1. szám, - p. 95-100.
20. Kiss Lajos: A határrendészeti képzés fejlődési vonalai a schengeni térségben. Nemzeti Közszo­lgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, Doktori (PhD) értekezés, Budapest. 2015., - p. 26-66.
21. Kovács Gábor (2008): A határrendészetben ható néhány általános elv fejlődése és változása „Schengen” után Magyar Rendészet 8. (1-2.), - p. 131–144.
22. Kovács Gábor: A határrendészetben ható törvényszerűségek és elvek érvényesülése az illegális migráció elleni küzdelemben, In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.), Modernkori veszélyek rendészeti aspektusai. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények, Pécs, 2015., - p. 221-231.
23. Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.) A rendészeti szervek vezetés- és szervezésmélete, Nemzeti Közszo­lgálati Egyetem, Budapest, 2014., - p. 57-92.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

24. Kovács Gábor: A rendvédelmi szervek szervezete és vezetési rendszere. In: Schweickhardt Gotthilf (szerk.) A katasztrófavédelem vezetési módszertani kézikönyve, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014., - p. 17-56.
25. Kui László: A magyar határőrizet technikai támogatásának aktuális helyzete, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2016., XIII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 118-129.
26. Pavlik Ferenc és Laky Imre: Határrendészeti Kézikönyv, „Pátria” irodalmi vállalat és nyomdai részv.-társ. nyomása, Budapest, 1907., - p. 404.
27. Ritecz György: Külső Határok Alap projektjeinek hatékonysága, Határrendészeti Tanulmányok, Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat, Budapest, 2015., XII. évfolyam 1. szám, HU ISSN 2061-3997 /online/, - p. 44-82.
28. Sallai János: Az államhatárok, Press Publica Kiadó /Változó Világ/, Budapest, 2004.
29. Sallai János: Határmegjelölés a trianoni békeszerződés után, Új Honvédelmi Szemle, 1995., - p. 71-74.
30. Sallai János: Egy idejét múlt korszak lenyomata, A vasfüggöny története, Hans Seidel Alapítvány, Budapest, 2012., - p. 326
31. Som Krisztián: A magyar úti okmányok 1848-2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat és a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság kiadványa, Budapest, 2014., - p. 334
32. Varga Béla (1994): a szelektív, differenciált határforgalom-ellenőrzési rendszer értelmezése, Határőrségi Tanulmányok, Budapest, - p. 11-27.
33. Varga János: Határforgalom-ellenőrzés a schengeni tagállamokban, In: Virányi Gergely (szerk.): Határellenőrzés az Európai Unióban, Hans Seidel Alapítvány, Budapest, 2000., - p. 75-133.
34. Varga János: A határportyázó századoktól a határrendészeti kirendeltségekig, Magyar Rendészet 2015/6., - p. 133-146.
35. Varga János: A totális határforgalom-ellenőrzéstől a szelektív és differenciált ellenőrzésig: az 1980-as és 1990-es évek világpolitikai és társadalmi változásai, hatásuk a határforgalom-ellenőrzésére. In: Deák József — Gaál Gyula — Sallai János (szerk.): A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016., - p. 226-238.
36. Dr. Zsiga Tibor: a „vasfüggöny” és kora, Hans Seidel Alapítvány, Budapest, 1999., - p. 145.
37. Zsigovits László: Modernkori veszélyek és rendvédelmi robotok, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. szám, Pécs, 2015., - p. 65-70.
38. Az Európai Unió belső biztonsági stratégiája, Az európai biztonsági modell felé, Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2010., ISBN 978-92-824-2685-2
39. A Magyar Határőrség a rendszerváltás folyamatában tanulmány, A társadalom és a rendészeti szervek tanulmányosorozat, BM kiadó, Budapest, 1993., - p. 178.
40. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 08. számú Parancsa a „Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat a forgalomellenőrző pontok részére”, 1969., ÁBTL-4.2.-10-21/8/1969/1, (HT-4)
41. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 30/1977. számú Parancsa a „Határforgalom Ellenőrzési Szabályzat kiadásáról”, a forgalomellenőrző pontok részére.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 2. szám

42. Kézikönyv a BM Határőrség határforgalom ellenőrzésében résztvevő sorállomány részére, Belügyminisztérium Határőrség Országos Parancsnokság, Budapest, 1982., - p. 307.
43. 1905. 91.000 sz. B. M. r. a határrendőrségről szóló törvény életbelépéséről és végrehajtásáról.
44. 1905. 91.000 számhoz utasítás a határrendőrségről szóló törvény végrehajtása tárgyában.
45. 50.431./1891. BM. rendelet az 1888. évi XIV. törvénycikkkel becikkelyezett magyar-román határegyezmény alapján kiadott határőrizeti utasítás tárgyában Forrás: <http://docplayer.hu/13868457-50-431-1891-bm-rendelet.html>, (2017.0518.)
46. 1903. évi VIII. törvénycikk a határrendőrségről Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6876>, (2017.05.11.)
47. 1903. évi VI. törvénycikk az útlevelügyről, 10. § Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=6874>, (2017.05.20.)
48. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 46. § (1)
Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140968.248458, (2017. 05.10.)
49. 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről 1. §
Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=21269.314601, (2017. 05.10.)
50. 30/2011. (IX. 22.) BM rendelet a rendőrség szolgálati szabályzatáról, 62. §
Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=137964.314429, (2017.05.10.)
51. 71.5000/1904. sz. B. M. rendelet a határforgalom ellenőrzése, útlevelek vizsgálata, úti okmányok kiállítására és a forgalmi adatok gyűjtése tárgyában.
52. 1974. évi 17. törvényerejű rendelet az állam- és közbiztonságról
Forrás: <http://www.jogportal.hu/view/1974-evi-17-torvenyereju-rendelet> (2017.05.10)